

Wat is NaH?

- Hersenletsel dat ontstaan is op latere leeftijd, niet rond of vlak na de geboorte
- Breuk in de levenslijn:
  - ⇒ voor het letsel: gewoon leven zoals u en ik
  - ⇒ na het letsel: een ander leven, vaak is ook de persoonlijkheid veranderd
- Uiterlijk is er vaak niets bijzonders te zien
- NaH is niet hetzelfde als een verstandelijke handicap!

Enkele cijfers

- 110 000 mensen met NaH per jaar erbij
  - 16 000 kinderen/jongeren/jongvolwassenen (tot 24 jr)
  - 12 000 in de leeftijd van 0 -20 jaar
- Grootste groep: CVA: 32 000 per jaar
- Intoxicaties (alcohol, drugs, chemische stoffen): 11 20 per jaar
- 70 % gaat terug naar huis
- 40 % heeft behoefte aan ondersteuning, is vaak niet meteen duidelijk

Oorzaken van NaH

- CVA ofwel "beroerte" (herseninfectie/bloeding)
- Trauma (ongeval/geweld)
- Tumor
- Hersen(vlies)ontsteking
- Zuurstofgebrek bij reanimatie / bijna verdrinking

Oorzaken van NaH vervolg

- Intoxicaties (vergiftiging)
  - oplosmiddelen (OPS)
  - Drugs , mn cocaine en ectasy
  - alcohol (comazulpen)
  - medicijnvergiftiging
- Diverse ziekten, zoals Parkinson, Huntington en MS

Kinderen/ jongeren met NaH

- Traumatisch hersenletsel is de voornaamste oorzaak van morbiditeit en mortaliteit onder kinderen, jongeren en jonge volwassenen
- Verloop herstel zonder interventies (relatief mild letsel): eerst lijkt het richting normale ontwikkeling te gaan, dan blijft het kind steeds meer achter (onderzoek Bond Chapman, 2006)
- **Conclusie: gevolgen kunnen zich bij kinderen met (jaren) vertraging manifesteren!**

□ Belangrijk:

1. Preventie is de beste behandeling
2. Focus moet gericht zijn op cognitieve, gedragsmatige en sociaal-emotionele gevolgen

Verloop mild hersenletsel

- Onderzoek met langdurige follow up, mild hersenletsel opgelopen voor 5^e levensjaar
- Conclusies:
  - Er was in de leeftijd van 7 tot 13 jaar sprake significant vaker gedragsproblemen, aandachts- en concentratieproblemen en stemmingsproblemen. Deze problemen namen toe met het vorderen van de leeftijd

Hersenletsel op jonge leeftijd: gunstig of ongunstig?

- Onderzoek Anderson et al (2005)
  - Twee groepen: 3 – 7 jaar
  - 8 – 12 jaar
- Uitkomsten:
  - bij ernstig letsel zijn de cognitieve uitkomsten na 2,5 jaar significant slechter voor de jongste groep
  - Bij matig en mild hersenletsel: geen verschil

Gevolgen van NaH

- Achterblijven in cognitieve en sociaal emotionele ontwikkeling
- Stemningswisselingen
- Vermoeidheid
- Traagheid (ook traagheid van denken/begrijpen)
- Gevoeligheid voor omgevingsprikkels: reageren op alles wat om je heen gebeurt

Gevolgen van NaH vervolg

- Behoeftte aan veel structuur
- Behoeftte aan duidelijkheid
  - vaste gewoontes
  - routine
  - voorspelbaarheid
- Vergeetachtigheid
- Geen twee dingen tegelijk kunnen doen
- Ontremd gedrag (uitbundig reageren, extreme of ongepaste reacties)

Signaleringslijst voor kinderen

- Spoort gevolgen op op het gebied van cognitie, emotie, gedrag en sociaal functioneren
- Is ontwikkeld bij Vilans
- Sneller opsparen van eventuele problematiek
- Leidt tot gericht verwijzen

Verwijzingsmogelijkheden

- Revalidatiearts, kinderneuroloog
- Psycholoog, (ortho)pedagoog
- Ambulante begeleiding / gezinsondersteuning
- Gezamenlijkspreekuur NaH tot 25 jaar:
multidisciplinaire aanpak van complexe problematiek
- Hersenletselteam

- Zie voor adresgegevens: sociale kaart www.nahcoördinatie.nl

Conclusies

- De lange termijn is zorg essentieel voor de verder ontwikkeling na het oplopen van hersenletsel
- Hierbij gaat het om
  - cognitieve revalidatie
  - gezinsondersteuning
  - onderwijs
- Mild hersenletsel kan eveneens grote gevolgen hebben
- Op tijd signaleren is van groot belang

Omgangsadvies

- Toon respect
- Bied structuur in tijd, ruimte en activiteiten
- Wees geduldig / nooit haast hebben
- Zet iemand niet onder druk
- Kom op tijd
  - te vroeg komen is verwarrend
  - te laat komen geeft stress
- Kom op een vaste tijd : zorgt voor duidelijkheid

Omgangsadvies vervolg

- Zorg voor een prikkelarme omgeving
- Laat iemand één ding tegelijk doen
- Geen onverwachte taken geven / geen plotselinge veranderingen
- Geef altijd uitleg als dingen anders gaan dan gewoonlijk
- Verbaas je niet als iemand steeds dezelfde vragen stelt (blijf geduldig)
- Zorg voor evenwicht tussen inspanning en ontspanning

Omgangsadviezen vervolg

- Ga niet mee in uitbundig gedrag (het is meestal niet grappig bedoeld)
- Ga niet in discussie
- Denk niet dat iemand je in de maling neemt: neem iemand serieus! Accepteer iemand zoals hij is, probeer hem niet te veranderen.